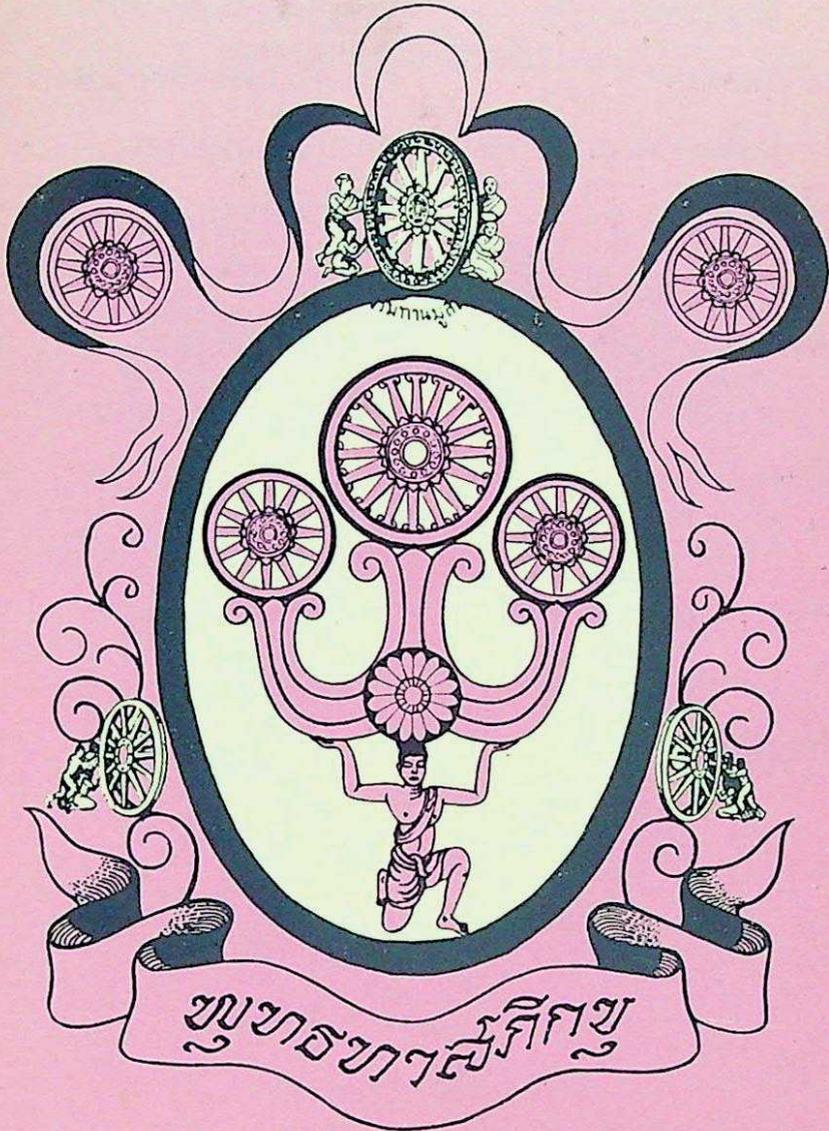

ธรรมศาสตร์รามิ เมื่อมีการปฏิบัติ

[ชุดหมอนล้อ อันดับ ๘๔]

อุทิศนา

จักรธรรมะมาลัย	จะหมุนทั่วทั้งธาตตรี
แผ่ธรรมะรังษี	ตามพระพุทธรูปทรงประสงค์ ๗
มันหมายจะเสริมศาสน์	สถาปนั้โลกให้อยู่ยง
ปลอดภัยพินาศ, คง	เป็นโลกศุขสถาพร ๗
หากแล้งพระธรรมญาณ	อันธพาลกลีบร
จะครองโลกเป็นอากร	ให้เลวลู่สู่เดรัจฉาน ๗
จะทุกข์ทนทั้งคืนวัน	พิฆาตกันบมิประมาณ
ด้วยเหตุอหังการ	เข้าครองโลกวิโยคธรรม ๗
บรรษัทพระพุทธรองค์	จึงประสงค์ประกอบกรรม
ตามแนวพระธรรมนำ	ให้โลกผองพ้องพันภัย ๗
เผยแผ่พระธรรมทาน	ให้ไพศาลพิชิตชัย
แปดหมื่นสี่พันนัย	อุทิศทั่วทั้งธาตตรี ๗

พ.ท.

๒๕๒๓

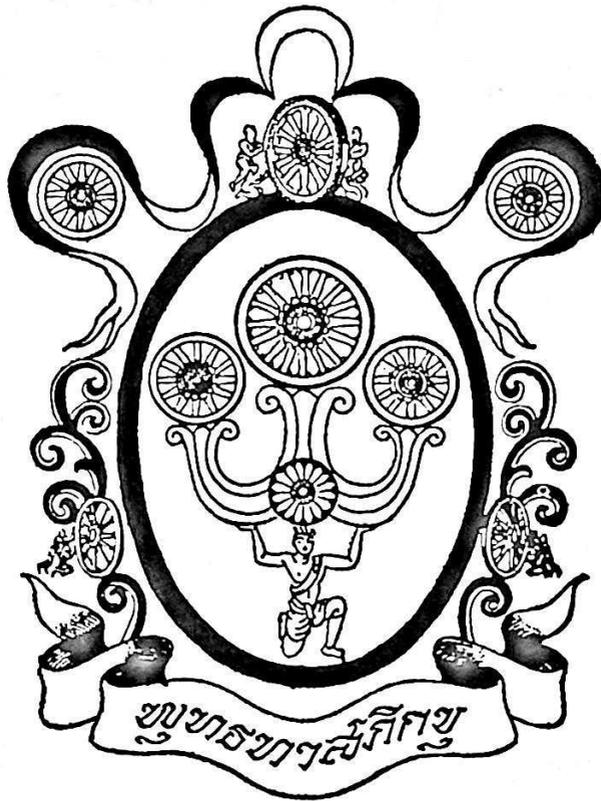

พิมพ์ที่ : *วิตอรนราการพิมพ์*

259/142 ขอบถึบุญเวศม์ 2 สุขุมวิท 71 พระโขนงเหนือ วัฒนา กรุงเทพฯ 10110
โทร. 392-0146 แฟกซ์: 381-0238

ธรรมศาสตร์รามี เมื่อมีการปฏิบัติ

[ชุดหมუნล้อ อันดับ ๘๔]

๒๗ พฤษภาคม ๒๕๔๒

พิมพ์ครั้งที่ ๑ : ๕,๐๐๐ เล่ม

โศกนาฏกรรม: เย็น น้ ด้ น้ เกิด
วันที่ ๒๗ พฤษภาคม ๒๕๕๗,
เย็น, น้ ด้ น้ เกิด เพียงแต่
ห้อง น้ น้ ๒๐๐๐ น้ น้;

น้ น้ น้ เกิด น้ น้
น้ น้ น้ น้ น้ น้
น้ น้ น้ น้ น้ น้
น้ น้ น้ น้
น้ น้ น้ น้ น้ น้

ธรรมศาสตร์ามี เมื่อมีการปฏิบัติ

นักศึกษา ผู้บวชเพื่อมีโอกาสศึกษาธรรมเป็นพิเศษ ทั้งหลาย,
ในการบรรยายชุด ธรรมศาสตร์เพื่อโลกปัจจุบัน ใน
วันนี้ เป็นครั้งที่ ๖ ผมจะได้กล่าวโดยหัวข้อย่อว่า ธรรมศาสตร์
มี เมื่อมีการปฏิบัติ.

ขอให้ทบทวนเรื่องที่แล้วมา ให้แจ่มแจ้งอยู่เสมอ จึงจะ
สามารถฟังต่อไป ด้วยความเข้าใจที่แจ่มแจ้งได้. เราพูดกันมา
แล้วถึงข้อที่ว่า บวชเพื่อฝึกการใช้ธรรมศาสตร์; ไม่ใช่บวช
เพื่อมานั่งจดเรื่องธรรมศาสตร์อย่างเดียว ลำพังแต่จดนี้มันก็ยัง
ไม่มีการใช้ ฉะนั้นต้องมีการใช้หลังจากการจด.

ธรรมศาสตร์ที่สามารถช่วยโลกได้ โดยทุกวิถีทางทุก

คำบรรยายพิเศษแก่นักศึกษาที่อุปสมบทภาคฤดูร้อน ประจำวันที่ ๒ มิถุนายน ๒๕๑๗

กรณีนั้น ก็คือสิ่งที่เรียกว่า *สัมมาทิฏฐิ*; นี้ก็เล็งถึงการมีสัมมาทิฏฐิ โดยนัยต่าง ๆ กัน ดังที่กล่าวมาแล้ว.

และต่อมาได้พูดกันถึง *ธรรมศาสตร์ที่อยู่ในรูปลักษณะของศีลธรรม และของศาสนา* มันมีระดับต่างกันอยู่เพื่อผลที่ต่างกัน. ถึงอย่างนั้นมันก็ยังไม่มีธรรมศาสตร์ จนกระทั่งจะมีการปฏิบัติศีลธรรมและศาสนานั้น ๆ; ฉะนั้นเราจะพิจารณาดูกันใหม่ถึงคำว่าศาสตร์ แล้วก็จะได้ดูต่อไปถึงการใช้.

ศาสตร์ ศาสตร์ และศาสตร์วูธ คือสิ่งที่ใช้ตัด

เกี่ยวกับเรื่องนี้ อยากจะเสนอคำขึ้นมาสัก ๓ คำ คือคำว่า ศาสตร์, คำว่า ศาสตร์ และคำว่า ศาสตร์วูธ ซึ่งเป็นคำที่เนื่อง ๆ กันอยู่; สำหรับภาษาไทยนั้น เอามาแยกทำให้เป็นคำต่าง ๆ กันขึ้นมา.

คำว่าศาสตร์ ก็หมายถึงวิชา, ในทางศาสนาโดยเฉพาะฝ่ายมหายาน ใช้คำว่าศาสตร์ เป็นชื่อของคำอธิบาย, คำอธิบายบทที่ยาก ๆ หรือสูตรที่ยาก ๆ เขาเรียกว่าศาสตร์ เพราะว่าคำอธิบายนั้นมันช่วยตัดปัญหา เกี่ยวกับความไม่เข้าใจได้. คิดดู

คำอธิบายก็เป็นศาสตร์ ศาสตร์ ในความหมายของศาสตร์ ช่วยตัดปัญหาความยุ่งยากลำบาก เกี่ยวกับความเข้าใจ. อย่างคำว่า ธรรมศาสตร์ ที่เป็นชื่อมหาวิทยาลัยของพวกคุณ นี่ก็คือความหมายอย่างนี้ มันเป็นศาสตร์ คือคำอธิบายเกี่ยวกับสิ่งที่เรียกว่า ธรรม.

แต่เดี๋ยวนี้ผมอยากจะให้ความหมายมันเขยิบออกไป เป็นศาสตรา กลายเป็นอาวุธที่มีคม, ของที่มีคมเรียกว่าศาสตรา. อาวุธมี ๒ ชนิด อาวุธที่มีคมอย่างหนึ่ง และอาวุธที่ไม่ต้องมีคม เช่นไม้พลอง หรือว่าอาวุธทำนองนั้น ถ้ามีคมก็เรียกว่าศาสตรา ได้; มันก็สำหรับตัด ในความหมายที่ชาวบ้านหรือคนทั่วไปก็ต้องรู้จักกันดี. หรือของมีคม ต้องเอามาใช้เป็นเครื่องมือรบราฆ่าฟันกัน มันจึงจะเรียกว่าศาสตราวุธ, ถ้าของมีคมที่ใช้หั่นตะไคร้อยู่ในครัว เขาไม่เรียกว่าศาสตรา; มันต้องเอามาใช้เป็นอาวุธ จึงจะเป็นศาสตราวุธ. แต่ถึงอย่างไรก็ดี เราจะพบความหมายของคำเหล่านี้ ว่ามันมีความสำคัญอยู่ตรงที่คำว่าตัด เราต้องทำให้มีการกระทำที่เรียกว่าตัด จึงจะมีความหมายของคำว่า ศาสตรา.

ตรงนี้ก็อยากจะถือโอกาสซ่อมความเข้าใจไว้เสมอๆ ว่า คำพูดบัญญัติเฉพาะ ที่เรียกว่าคำเทคนิคอะไรก็ตาม ทางฝ่ายหลักวิชาหรือทางฝ่ายศาสนา ล้วนแต่เป็นคำที่ยืมมาจากชาวบ้าน ที่เป็นคำที่ชาวบ้านเขาพูดกันอยู่ ไม่ใช่จะตั้งขึ้นใหม่ สำหรับคำ แต่ว่าความหมายตั้งขึ้นใหม่.

เอาคำที่ชาวบ้านใช้อยู่ มาให้ความหมายใหม่ จึงเกิดคำอย่างนี้ขึ้นมา เช่นคำว่าศาสตร์ที่หมายถึงธรรมะ ที่ตัดปัญหาในทางจิตใจของมนุษย์. จะใช้คำอย่างอื่น เขาก็ฟังไม่ถูก เพราะคำทุกคำที่บัณฑิตนักปราชญ์คนไหน จะค้นพบอะไรใหม่ ใช้พูดกับชาวบ้าน ต้องพูดให้ชาวบ้านเข้าใจ ไม่เข้าใจก็ไม่สำเร็จประโยชน์ ฉะนั้นต้องใช้คำที่เขาเข้าใจความหมายของมันโดยตรงอยู่แล้ว เช่นคำว่าตัดอย่างนี้ แล้วเครื่องตัด แต่นี้มันมาตัดสิ่งที่มันสูงขึ้นไป เขาก็ฟังถูก.

คำเป็นอันมากในพุทธศาสนาเป็นอย่างนี้ เช่นคำว่า หนทาง เามาใช้แทนธรรมะสำหรับปฏิบัติ เรียกว่ามรรค ที่จริงก็คือหนทาง ทางเดินของคนนั้น คือช่องทาง. ฉะนั้นคำว่า ปฏิบัติ ก็คือเดิน นั้นแหละ คำว่าเดินนั่นเอง เามาใช้, คำว่า ได้มรรคได้ผล เขาก็พูดกันอยู่แล้ว.

กระทั่งนิพพาน คำที่เขาใช้กันอยู่แล้ว คือมีความหมายว่ามันเย็น มันไม่ร้อน มันไม่เป็นทุกข์. พอพูดว่าเย็น คนก็สนใจขึ้นมาทันที ว่าเย็นอะไร ก็เลยอธิบายว่าเย็นเพราะไม่มีกิเลสก็เข้าใจได้; ถ้าไปตั้งคำใหม่ขึ้นมา ก็ไม่มีใครรู้ว่าอะไร ก็เสียเวลาจะต้องพูดกันอีกมากอีกนาน.

ถึงคำว่าศาสตร์หรือศาสตรานี้ ก็เหมือนกันแหละ มันเอามาจากภาษาชาวบ้าน ที่เป็นเครื่องตัด เพราะมันมีคม มันสำหรับตัด แต่เดี๋ยวนี้เอามาใช้กับสิ่งเรียกว่าธรรม หรือพระธรรมเท่านั้นเอง กลายเป็นศาสตราไป.

นี่ดูกันให้ละเอียดทีละขั้นต่อไปอีก

ธรรมศาสตรามี เมื่อมีการใช้

การมีศาสตรา คือการใช้ศาสตรา, หรือพูดให้เป็นคำบัญญัติคำนิยามอะไรสักหน่อยก็ว่า การใช้ศาสตรานั้น คือการทำให้มีศาสตราขึ้นมา ไม่ใช่ไปซื้อศาสตราอาวุธมาเก็บไว้ แล้วก็เรียกว่ามีศาสตรา; มันยังไม่เรียกว่ามีศาสตรา จนกว่าจะมีการใช้มัน เมื่อใช้มัน จึงจะเรียกว่ามีศาสตรา. มันมีความหมาย

ที่พิเศษอยู่อย่างนี้ ฉะนั้นต้องระวังให้ดี ที่ว่าเราจะมีธรรมชาติหรือธรรมชาตินั้น จะมีต่อเมื่อมันมีการใช้. เดียวนี้มันก็มีอย่างไรประโยชน์ ไร้ความหมายเพราะมันไม่มีการใช้. ขอให้แยกออกจากกัน ว่าการมีกับการใช้นั้นมันคนละความหมาย การมีที่แท้จริงนั้นคือการใช้ ที่ใช้อยู่ จึงจะเรียกว่ามีโดยแท้จริง.

การใช้ต้องใช้ให้เป็น และใช้ให้ดี

ถ้าพูดถึงการใช้ ต้องใช้เป็น สักแต่ว่าใช้กันโดยมากนั้นใช้ไม่เป็น ไม่สำเร็จประโยชน์ บางทีเสียหายหรือเป็นอันตราย; ถ้าอิงปืนไม่เป็นบางที่มันกลับเป็นอันตรายแก่มือ หรือแก่ตัวผู้ยิง ฉะนั้นต้องใช้ให้เป็น. จำกัดชัดลงไปว่า ใช้ให้ดีที่สุด ที่มันจะใช้ได้ มันจึงจะได้ผลถึงที่สุด, ใช้เป็นกับใช้ให้ดีที่สุด มันคนละความหมาย หรือคนละขั้นคนละตอนกันอยู่; คุณต้องใช้ให้เป็น แล้วก็ต้องใช้ให้ดีที่สุด. ฉะนั้นมันยากที่เราจะใช้อาวุธอะไรให้ดีที่สุด บางที่มันก็เพียงแต่ใช้เป็น เช่นยิงปืนเป็น แต่มันไม่แม่นยำขนาดยิงขั้วมะม่วงให้ขาด. มันต้องใช้เป็น แล้วก็ใช้ดีที่สุด จึงจะได้ผลถึงที่สุด.

การใช้พระธรรมก็เหมือนกัน ต้องใช้ให้ดีที่สุด จึงจะเรียกว่ามีพระธรรม. มันจะยากก็มากน้อยขอให้คิดดู ว่าจะรู้, ว่าจะจำได้, ว่าจะเข้าใจ, ว่าจะเห็นแจ้ง, ว่าจะปฏิบัติได้ ให้เห็นแจ้ง มันก็ไม่ใช่ทำได้ง่าย ๆ. โดยมากก็ใช้ไม่เป็น เหมือนกับซื้ออาวุธหลายๆชนิดมาสะสมไว้ แล้วก็ใช้ไม่เป็นสักอย่างเดียว; มันเหมือนกับที่คุณมีหนังสือเต็มตู้ แล้วก็ไม่มีประโยชน์อะไรเลยสักเล่มเดียว บางทีจะให้โทษคือทำให้เวียนหัวมากกว่า. นี่เราก็ได้ยินได้ฟังมากขึ้น ๆ ก็ต้องเข้าใจและต้องใช้ให้เป็น และใช้ให้ดีที่สุด. การใช้ศาสตรา นี้ จะขอเน้นตรงที่ว่า มันต้องมีการใช้ ต้องมีการใช้.

เดี๋ยวนี้ไม่ใช่ มันมีอย่างไม่ต้องมีการใช้ มันเพื่อประโยชน์อย่างอื่น. มีหลายคน รวมทั้งผมเองด้วยก็ได้ พูดตรง ๆ ไปเลยว่า มีหนังสือเต็มตู้มากมายนี้ไว้รอดเขานั่น แต่ไม่ได้เป็นอย่างนั้นเสมอไป ต่อมามันมีการใช้; แต่ในขั้นแรก ๆ มันก็จะมี ว่าให้มันมาก ใครมาเห็นเข้าแล้วตกใจ หรือกลัว หรือคร้าม. เดี่ยวนี้ก็ยังเป็นกันอยู่มากในหมู่พระเณร ที่ซื้อหนังสือมาไว้มาก ๆ ไว้ชู้คนอื่น. นี่ก็เรียกว่ามันไม่มีการใช้ ยังไม่มีการใช้ ต้องกระทำกันใหม่ ให้มันเป็นการใช้; นี่มีจนเวียนหัว จนไม่รู้ว่าจะอ่านเล่ม

ไหนจริง ๆ จัง ๆ.

ธรรมะที่ว่า มีตั้งแปดหมื่นสี่พันพระธรรมขันธ์ ก็มีตั้งแปดหมื่นสี่พันประเด็น แล้วจะใช้อันไหน? มันต้องจัดเป็นหมวดหมู่ เป็นพวกเป็นกลุ่ม แล้วก็ใช้ให้ถูกหน้าที่ของหมวดหมู่หรือกลุ่มนั้น ๆ.

การปฏิบัติธรรมที่สมควรแก่ธรรม คือการใช้ที่ถูกต้อง
แก่กรณี เวลา สถานที่ และน้ำหนัก

นี่จะมีการใช้ ยังต้องดูว่า ให้มันถูกต้องหรือสมควรแก่กรณีอีก ไม่ใช่ว่าใช้เป็นแล้วก็หลับตาใช้, ให้ถูกต้องหรือสมควรแก่กรณี แก่เวลา แก่สถานที่ หรือแก่น้ำหนักที่จะใช้ลงไป.

แก่กรณีก็พอจะเข้าใจ มันเป็นเรื่อง ๆ ๆ ธรรมะก็มีเป็นเรื่อง ๆ ๆ ต้องใช้ให้ตรงเรื่องแก่กรณี.

บางทีก็ใช้ผิดเวลา หรือมันมาไม่ทันแก่เวลา ซึ่งมันมีอยู่มาก ที่เราทำอะไรเปลอ ไม่ได้รับประโยชน์ เพราะมันผิดเวลา. ธรรมะนี้ก็เหมือนกันแหละ ไปนี้ก็ได้อะเมื่อโลกถึงที่สุดแล้ว, หรือว่าโกรธถึงที่สุดแล้ว, หรือว่าโง่ถึงที่สุดแล้ว มันไม่ทัน

แก่เวลา; ต้องเขยิบเข้ามาให้ทันแก่เวลา ให้เร็วเข้าให้ทันแก่เวลา คือทันแก่ขณะจิต แก่กิเลสที่มันเร็วเหมือนกับสายฟ้าแลบ.

นี่มันมีปลีกย่อย มันเกี่ยวกับสถานที่ ธรรมะบางอย่าง มันมีเกี่ยวกับสถานที่, หรือจะเข้าไปในสถานที่บางอย่าง ไม่ต้องใช้ธรรมะเข้าไป เข้าไปในสถานที่บางอย่างก็ต้องใช้ธรรมะ, หรือบางทีจะต้องดูบุคคลด้วย เป็นรายละเอียดออกไป.

แต่อยากจะเน้นอีกข้อหนึ่ง ก็คือว่าให้มันถูกแก่น้ำหนัก; เรื่องมันเล็กถ้าใช้ให้มากหรือใช้ให้เกินไปนี้แม้จะดีหม้อที่ยังเปียกๆ อยู่ ในการปั้นหม้อ คุณลองตีให้มันแรง มันก็แหลกหมดแหละ มันก็ไม่ใช่หม้อ, ได้เคยได้ยินได้เห็นเด็ก ๆ ตีปลาตีกบ ตีแรงเกินไปก็แหลกหมด จนเอามาทำอะไรไม่ได้, นี้เกี่ยวกับน้ำหนัก.

แม้แต่ของมีคมก็ต้องเกี่ยวกับน้ำหนัก ต้องหนักพอดี มีดมันคมก็จริง มันต้องมีน้ำหนักที่จะกดมีดนั้นลงไปให้พอดีด้วย; แม้จะคมอย่างไรถ้าน้ำหนักไม่ถึง มันก็ไม่ตัด ถ้าน้ำหนักน้อยมันก็ตัดน้อย, ถ้าน้ำหนักมากเกินไป ก็ไปตัดเอาพื้นรองข้างล่าง ให้มีดมันเสีย ที่เสียหายเปล่าๆ มันเกี่ยวกับน้ำหนักอย่างนี้; ปัญหา มันก็มีอย่างนี้แหละ มันเป็นขนาดๆ ฉะนั้นการที่จะใช้ธรรมะ ฟาดลงไป มันก็ต้องให้มีน้ำหนักพอดี ก็เรียกว่าสมควรแก่ธรรม,

การปฏิบัติธรรมให้สมควรแก่ธรรมนั้นแหละ คือการใช้
 ศาสตราให้สมควรแก่เวลา แก่สถานที่ แก่น้ำหนัก.

สัจปฐิธรรม ธรรมให้มีความพอดี

ที่นี้คำว่าพอดี ดูกันต่อไป, ขอให้นึกถึงธรรมะที่เคยเรียน
 กันอยู่ คู่กันเคยกันอยู่ดีหมวดหนึ่ง ที่เรียกกันว่าสัจปฐิธรรม;
 แต่ว่าบางองค์ ในหมู่พวกคุณนี้ อาจจะไม่เคยเรียนก็ได้ เพราะ
 ฟังบวชไม่กี่วัน ฉะนั้นจำเอาไปเลย.

การพอดีนั้นเขาหมายถึงการรู้ความพอดี, ถ้ารู้จัก
 เพื่อความพอดี มีอยู่ ๗ ประการนี้:- เหตุ แล้วก็ผล แล้วก็ตน
 แล้วก็ประมาณ แล้วก็กาล แล้วก็บริษัท แล้วก็บุคคล, เหตุ ผล
 ตน ประมาณ กาล บริษัท บุคคล ๗ อย่าง คำสั้น ๆ สำหรับ
 จำง่าย ๆ. ธรรมัญญู รู้เหตุ, อตถัญญู รู้ผล, อตตัญญู รู้ตน,
 มตตัญญู รู้ประมาณ, กาลัญญู รู้กาล (เวลา), ปริสัจญู
 รู้บริษัท, ปุคคลปิโรปริญญูตา รู้บุคคล เหตุ ผล ตน ประมาณ
 กาล บริษัท บุคคล ไม่ต้องเอาบาลีก็ได้ คุณท่องขึ้นใจไปเลย เหตุ
 ผล ตน ประมาณ กาล บริษัท บุคคล จะคุ้มได้มาก จะคุ้มความ

ผิดพลาดได้มากที่สุด เพื่อความพอดี เพื่อการใช้ศาสตร์ที่สมควรและพอดี ต้องอาศัยหลัก ๗ ประการนี้.

เหตุและผล

มันมีอะไรเป็นเหตุ, หรือมันเป็นเหตุของอะไร? เราต้องรู้. ปัญหาที่มันเกิดอยู่นี้ มันเป็นผลของอะไร, หรือมันจะเกิดผลอะไรขึ้นมา? จะต้องรู้. สิ่งทั้งปวงในโลก มันมีที่เป็นเหตุและเป็นผล ที่ยังเกี่ยวข้องกันอยู่กับมนุษย์; เป็นเหตุแล้วก็ เป็นผล ผลก็กลายเป็นเหตุ, เหตุก็ให้เกิดผล ผลกลายเป็นเหตุ, เหตุให้เกิดผล มันมีแต่อย่างนี้. การรู้เรื่องนี้, รู้อะไรเป็นเหตุ อะไรเป็นผล แล้วมันเกี่ยวข้องกันอย่างไร นี่เป็นหลักทั่วไป. ถ้าเกี่ยวกับความทุกข์ มันมีความเป็นเหตุเป็นผล, หรือปัญหาที่เราเผชิญอยู่ เกี่ยวกับการอาชีพ การงาน การศึกษาเล่าเรียน มันก็ต้องมีเหตุและมีผล, หรือการที่โลกมันกำลังจะลุกเป็นไฟอยู่เวลานี้ มันก็มีความเป็นเหตุเป็นผลเนื่องกันมา.

ตน

นี่ก็รู้จักตน คือตัวเอง มันมีอะไรเท่าไร, เก่งมากเก่งน้อย, สามารถมากสามารถน้อย, จะทำอะไรได้บ้าง เราต้องรู้ รู้จักตัวเองเสียบ้าง. พูดว่ารู้จักตนพยางค์เดียว แต่เนื้อเรื่องมันมาก

พูดกันตั้งวันก็ไม่ค่อยจบ นับตั้งแต่วันที่คนโบราณเขาสอนให้มองดูหัวแม่เท้า นี่มันตักเตือนให้ประมาณตน ตนจะใช้ตนทำอะไรได้บ้าง ก็ไม่ผิด.

ประมาณ

ประมาณ มาตรา คำนั้นเรียกว่ามาตราหรือประมาณ ประมาณมาก ประมาณน้อย สูงหรือต่ำ กว้างหรือแคบที่สุดแท้ ต้องรู้ที่มันพอดีของประมาณนั้นด้วย; พูดกันแต่หัวข้อ.

กาล

กาละ กาล กาละ นั้นเรื่องรู้ว่ากาลอย่างไร? กาละแห่งอะไร? มันจะต้องกินเวลาเท่าไร? แม้ที่สุดแต่ว่า ของที่ควรทำ ชั่วโมงหนึ่ง มาทำ ๕ นาที มันก็ใช้ไม่ได้ หรือควรทำ ๕ นาที มันไปทำชั่วโมงก็ใช้ไม่ได้เหมือนกัน มันต้องพอดี ไม่ผิดพลาด. โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ปัญหาเกี่ยวกับชีวิตของเรา มันมีเวลาจำกัด พอจะพูดไปได้ว่า เต็มนี้ก็มียุกันสักร้อยปี ไม่มากกว่านั้นหรือ ไม่น้อยกว่านั้นนัก. คุณจะใช้มันอย่างไร? มันมีเวลาจำกัด พอผิดจังหวะมันก็ไม่ได้แล้ว เช่นเมื่อตอนเด็กก็ใช้มันผิด โตขึ้นมามันก็แก่แล้ว มันก็ไม่สามารถ, นี่โตขึ้นมาแล้ว จงใช้มันให้ถูกเสีย เหมาะที่จะเป็นคนแก่คนเฒ่าอะไรต่อไปข้างหน้า. หรือจะมี

ปัญหาเฉพาะหน้า เดี่ยวนี้อายุเท่านี้แล้ว มันยังเหลืออยู่เท่าไร? จะต้องใช้มันอย่างไร? จึงจะได้สิ่งที่ดีที่สุดที่มนุษย์ควรจะได้ เรียกว่ากาล กาละ รู้ความพอดีแห่งเวลา ใช้ให้พอดีพอทันแก่ เวลาพอดี นี่ก็เลสมันไวเหมือนกับสายฟ้าแลบ ต้องให้มันทันแก่ เวลา.

บริษัท

นี่บริษัท หมายความว่าสังคม นี้เราเรียกกันว่าสังคม, บริษัทคือว่าคนเป็นหมู่ ๆ พวก ๆ เขาก็จัดกันเป็นหมู่ ตามที่มันมี อะไรเหมือน ๆ กัน; อย่างพูดว่า วัวก็ไปฝูงวัว โคก็ไปฝูงโค มัน เป็นหมู่ ๆ นี้. จะเข้าไปในหมู่ไหน หมู่คนชนิดไหน เด็กหรือผู้ใหญ่ คนพาลหรือบัณฑิต; มันต้องรู้ความพอดี ที่จะเข้าไปยุ่งกับ บริษัทนั้น ๆ จึงจะได้รับผลจากสังคมนั้น ๆ แล้วก็ไม่ใช่เป็น อันตรายด้วย.

บุคคล

อันสุดท้ายเรียกว่าบุคคล บั๊จเจกชนคนหนึ่ง ๆ เข้าไป เกี่ยวข้องด้วย ก็ต้องรู้จักความพอดี ให้สำเร็จประโยชน์. เดี่ยว นี้เขาก็ใช้จิตวิทยากันมาก สอนกันมากเรื่องการใช้จิตวิทยา; ถ้า

มันเป็นจิตวิทยาบริสุทธิ์ มันก็น่าเลื่อมใส, แต่ถ้าเป็นจิตวิทยาคน
โง่งงก็ อย่าไปใช้มันเลย มันจะเป็นคนคนโง่งง. เราทำให้ถูก-
ต้อง ตรงตามลักษณะของบุคคลนั้น ๆ ก็พอจะพูดกันรู้เรื่อง
และสำเร็จประโยชน์.

เมื่อสำเร็จประโยชน์ ก็เรียกว่าใช้ศาสตร์นั้นสำเร็จ,
ศาสตร์คือธรรมะที่ประพฤติปฏิบัติ หรือต้องใช้ออกไป
ต้องให้มันพอดีกับสิ่งทั้ง ๗ นี้ แล้วก็เรียกว่าเป็นบัณฑิต
สามารถดำเนินประโยชน์ให้สำเร็จได้.

ที่มาบวชแล้วมาเรียน นี้ก็เพื่อรู้จักการใช้ธรรมศาสตร์
อย่างที่ว่ามาแล้ว. อันนี้ขอให้ศึกษาเป็นพิเศษ ให้ทดลองปฏิบัติ
ให้มากที่สุด แล้วกลับไป แม้จะไปลาสิกขา มันก็ยังใช้ประโยชน์ได้
เพราะว่าระหว่างที่บวชอยู่นี้มันสะดวก ที่จะฝึกการใช้ศาสตร์ นี้
ความพอดี ให้ใช้หลัก ๗ ประการนี้.

ชีวิตที่มีคุณค่า จึงจะเป็นชีวิตที่แท้จริง

นี่การมีชีวิต การมีชีวิตนี้เพราะว่ารู้จักใช้ชีวิต ก็คือใช้
ศาสตร์ที่เกี่ยวกับชีวิตให้ถูกต้อง; ถ้าไม่อย่างนั้นอย่าเรียกว่า

มีชีวิตดีกว่า แม่นั่งอยู่ที่นี้ก็เหมือนกับตายแล้ว เพราะมันใช้ชีวิตไม่ถูกต้อง ก็เรียกว่ามันไม่มีชีวิตเสียดีกว่า, ถ้าจะมีชีวิตกันจริงๆ ก็ต้องใช้สิ่งนี้ให้ถูกต้อง มีการสำเร็จประโยชน์ ตรงตามที่เราจะมีชีวิต.

การมีชีวิต ไม่ได้หมายความว่า เกิดมาจากท้องแม่มาอยู่อย่างนี้ ก็เรียกว่ามีชีวิต; นั่นมันเป็นชีวิตภาษาคน ชีวิตภาษาสัตว์ด้วยซ้ำไป. ถ้ามีชีวิตอย่างภาษาธรรม ต้องเป็นชีวิตที่ประกอบอยู่ด้วยคุณค่า เต็มตามความหมายของคำๆ นี้ การใช้ชีวิตให้สำเร็จประโยชน์นั้นแหละ คือการมีชีวิต.

เดี๋ยวนี้มันก็ไม่รู้ ยังหลับตาในเรื่องนี้ มันก็สักว่ามีชีวิต; นี้เราโดยมากมันสักแต่ว่ามีชีวิตเท่านั้นแหละ เกิดมาก็มีชีวิตแล้วก็เป็นอย่างนี้ไม่ตาย ก็เรียกว่ามีชีวิต. แต่พระพุทธเจ้าท่านไม่ประสงค์อย่างนั้น แต่ประสงค์ให้มันมีอะไรที่มีค่ามีความหมาย กระทั่งเรียกว่าชีวิตนิรันดร์ ชีวิตอมตะ ไม่ตาย ไม่รู้จักตาย. ถ้าเขาพูดว่า เดี๋ยวนี้มันสักแต่ว่ามีชีวิต ก็พิจารณาดูให้ดี อย่าโกรธเขา มันจะจริง.

ไม่รู้ว่าจะเกิดมาทำไม มันก็ไม่รู้ว่าชีวิตนี้คืออะไร. เกิดมาทำไมนี้ ขอให้ช่วยจำไว้ให้ตลอดกาล มันจะรู้โดยประจักษ์ถึง

ที่สุดไม่ได้; ถึงผมจะอายุมากกว่าพวกคุณ ก็ยังไม่อาจจะรู้โดยสมบูรณ์เต็มที่ ว่าเกิดมาทำไม. มันอยู่ที่ความรู้ถูกต้อง, ปฏิบัติถูกต้อง, ได้รับผลการเกิดมาเต็มที่แล้ว จึงจะรู้ว่าเกิดมาทำไม.

เดี๋ยวนี้ก็แค่คาดคะเน จะเป็นพระอรหันต์ ก็รู้ว่าเกิดมาเพื่ออย่างนี้, แต่ถ้าเราไม่เคยเป็นอรหันต์ เราก้ได้แต่คาดคะเนว่าคงจะเป็นอย่างนั้น หรือควรจะเป็นอย่างนั้น. เดี่ยวนี้ก็เอาแต่เพียงว่า ให้น้ำมันก๊าดหน้าในการมีชีวิตที่ดีขึ้นไป สะอาด สว่าง สงบ ยิ่งขึ้นไปเรื่อย ยิ่งขึ้นไปเรื่อย, เกิดมาเพื่อได้สิ่งนี้, ชีวิตนั้นก็คือสิ่งที่มันไหลลงขึ้นมาเพื่อจะได้สิ่งนี้. คำในคัมภีร์ของพวกคริสเตียน เขามีว่าพระเยซูสอนว่า จงสละชีวิตแล้วจะได้ชีวิต, ชีวิตแรกนั้นชีวิตเลวๆ ชีวิตคนโกง สละเสีย แล้วได้ชีวิตชนิดที่ถึงพระเจ้า อยู่กับพระเจ้า เป็นชีวิตจริง, ละชีวิตปลอมๆ เสีย แล้วได้ชีวิตแท้จริง.

นี่เรียกว่ารู้ว่าชีวิตคืออะไร แล้วใช้มันให้ดีที่สุด ในฐานะที่ชีวิตเป็นศาสตร์ก็ได้ หรือจะให้สิ่งอื่นเป็นศาสตร์ แล้วได้มาซึ่งชีวิตที่ไม่มีปัญหา ก็ได้ชีวิตที่สูงสุด ฉะนั้นจึงเกี่ยวกันอยู่กับการใช้ธรรมศาสตร์. นี่คนโดยมากไม่รู้จักสิ่งนี้ แล้วก็ไม้อาจ

จะใช้สิ่งนี้.

คนโดยมากใช้กำปั้นไม่เป็นใช้ใหม่? พวกคุณที่นั่งอยู่ที่นี้ ชกมวยเป็นก็คน? ถึงผมเองก็ยอมรับสารภาพว่า ใช้กำปั้นไม่เป็น เพราะไม่เคยหัดชกมวยเลย. ก็มันเป็นสิ่งที่มีอยู่จริง เราใช้ไม่เป็น สิ่งที่เรามีสำหรับจะใช้ คือเราไม่ต้องการจะใช้ ไม่สนใจจะใช้; แล้วคนโดยมากก็ใช้กำปั้นของตนก็ไม่เป็น ที่จะใช้เป็นอาวุธ ป้องกันตัว เป็นศาสตราป้องกันตัว เท่านั้นก็ยังทำไม่ได้.

กำปั้นเนื้อกำปั้นกำหมัดนี้ไม่สำคัญหรอก มันมีกำปั้นอันอื่นที่สำคัญ ที่เรียกว่าธรรมศาสตร์ ก็เป็นกำปั้นที่สำคัญ ที่ต้องรู้จักใช้ให้สำเร็จประโยชน์. เราจงสนใจกันแต่กำปั้นชนิดนี้ ที่จะทำลายกิเลส จะฟาดฟันกิเลส หรือว่าจะฟาดฟันปัญหานานาชนิด ในชีวิตนี้. ให้ถือเอาธรรมศาสตร์ ในภาษาธรรมให้ได้ แล้วก็ใช้กำปั้นในภาษาธรรมได้เป็นแน่นอน, นี่เรื่องการใช้ศาสตราตัดปัญหา มีรายละเอียดอย่างนี้เอง.

โรคที่กำลังระบาดอยู่ในโลก

คู่ต่อไปในการใช้ที่ผิดความหมาย โดยเฉพาะอย่างยิ่ง

ใช้ธรรมศาสตร์นี้ผิดความหมาย เป็นโรคระบาดที่กำลัง
 ระบาดไปทั่วโลก. คนใช้ชีวิตผิด ใช้วิชาความรู้ผิด ใช้
 ศาสนาของตนๆผิด นี่กำลังเป็นโรคระบาดอยู่ในโลก หรือว่าใช้
 ผิดความหมายของสิ่งที่จะต้องใช้ ระบาดอยู่ในโลก. เช่นชีวิต
 เกิดมา มันไม่ใช่เพื่ออย่างที่เขากำลังใช้ เพื่อความบ้าหลัง
 ส่ามะเลเทเมา เป็นทาสของกิเลสของกามารมณ์, มันไม่ได้เกิด
 มาเพื่อให้ใช้อย่างนั้น แล้วไปใช้มันผิดความหมาย. เราดูกันไป
 ทีละอย่างก็ได้ว่า ในโลกนี้มันกำลังเต็มไปด้วยการใช้สิ่งที่ดีที่งาม
 นั้นผิดความหมาย เป็นที่ไม่ดีไม่งามไปเสีย.

ใช้ชีวิตผิดความหมาย

ใช้ชีวิตผิดความหมายนี้ ผมว่ามันจะเลวร้ายไปกว่า
 สัตว์เสียอีก, ลองดูคนนี่ ถ้าไปใช้ชีวิตผิดความหมาย มันจะเลว
 จะต่ำลงไปกว่าสัตว์, แล้วจะร้ายกาจ จะอันตรายยิ่งกว่าสัตว์
 เพราะคนมันมีความคิด มีสติปัญญาอะไรมา ซึ่งสัตว์มันไม่มี.
 พอคนที่มีสติปัญญาความคิดความสามารถมันใช้ผิดเท่านั้นแหละ
 มันจะได้ชื่อเป็นคนเลวกว่าสัตว์ มันจะเป็นอันตรายแก่เพื่อน
 มนุษย์ด้วยกัน ร้ายยิ่งไปกว่าสัตว์ เพราะเขาใช้ชีวิตผิด ไม่รู้ว่าจะ
 ใช้มันอย่างไร ไม่รู้ว่าเกิดมาทำไม.

ใช้ธรรมะผิดความหมาย

ใช้ธรรมะผิดความหมาย คุณเคยได้ยินได้ฟังหรือเปล่า? ธรรมะมันก็เป็นธรรมะ แล้วก็มิประโยชน์ที่สุด แต่เอาไปใช้ผิดความหมาย กำลังระบาดอยู่ทั่วไปในโลก แม้ในหมู่พุทธบริษัทเรา.

สิ่งที่เรียกธรรมะนั้น พระพุทธองค์ได้ทรงอุปมาไว้ เพื่อให้เข้าใจง่าย *เปรียบธรรมะนี้เหมือนกับน้ำไม่มีตะกอน* น้ำที่มันไม่มีตะกอนกินก็ดี หรือจะอาบล้างก็ดี อย่างนี้ก็มิ; นี้เราก็ไม่ได้ทำให้มันสำเร็จประโยชน์ตามนั้น. หรือ*ธรรมะเป็นเพื่อนของบุรุษ* ก็ไม่ได้ใช้อย่างธรรมะเป็นเพื่อน ไปเอาอะไรก็ไม่ทราบ ซึ่งมันไม่อาจจะเป็นเพื่อน มาเป็นที่หลงใหลอยู่.

ที่สำคัญที่สุดในบรรดาอุปมาเหล่านี้ คืออุปมาที่ว่า ธรรมะนี้เหมือนกับแพ, ฟวงแพ. ท่านไม่ได้ใช้คำว่าเรือ เพราะว่าในสมัยโบราณ หรือในถิ่นประเทศเช่นนั้น เรือมันไม่ค่อยจะมีประชาชนก็ใช้ฟวงแพ เพื่อข้ามแม่น้ำฝั่งโน้น, แล้วมันทำได้ง่ายทำได้ทุกคน แม้แต่เอาสวะมามัดติด ๆ กันเข้า มันก็ยังเป็นแพได้. แต่นี้ก็หมายถึงไม้ไผ่ หรือไม้ที่มันลอยน้ำ มามัดกันเข้าเป็นแพสำหรับข้ามฟาก เราก็ไม่ใช้ให้ถูกตามความหมาย ไม่ได้ใช้แพเพื่อข้ามฟาก เช่นเอามาใช้เพื่ออวดกันเสีย มี*ธรรมะ* *เรียน*

ธรรมะเพื่ออวดกันเสีย หรือเพื่อหาอย่างอื่น หรือเอาไปขายเสีย ไม่ได้ใช้ข้ามฟาก.

สิ่งที่มันร้ายไปกว่านั้น ก็คือว่าไปอวดกัน ประกวดกัน แบ่งทับกัน มันโกรธกันขึ้นมา มันก็ตั้งไม้ในแพมาตีกันตาย, แพ นั้นมันใช้เป็นอาวุธสำหรับประหารกันเสียเอง ไม่ได้ใช้ข้ามฟาก. นี่ตัวอย่างจำไว้ง่ายๆ มันใช้ผิดความหมาย แม้แต่ธรรมะ มันก็ไม่ใช่เป็นพวงแพได้ กลายเป็นเครื่องมือสำหรับใช้ประหารประหารกัน ทำลายกัน, อย่างน้อยที่สุด จะเอาไว้สำหรับแบ่งทับกัน ด้วยเรื่องของธรรมะนั้นเอง.

หรือว่าเราจะใช้คำว่าศาสนา เดียวนี้ก็กำลังใช้ผิดความหมาย เป็นเพียงเรื่องเรียนปริยัติไม่รู้จักจบ ไม่ได้ประโยชน์ทางพันธุภัก ก็มี.

ผิดความหมายไปถึงกับว่า มันเป็นเรื่องให้เกิดความงมงาย; ก่อนนี้ศาสนาไม่ได้เป็นเรื่องของความงมงายในตอนแรกๆ ต่อมาเมื่อตกมาในมือของคนทิ้งงมงาย มันก็เอาความงมงายเป็นศาสนา. มันตื่นหรือมันเห่อตามๆ กันไป ตามเสียงเล่าลือ ศาสนาประเสริฐวิเศษอย่างนั้น ก็เข้ามาหาศาสนา เลยไม่มีความรู้จักเหตุผล มันก็เป็นเรื่องให้เกิดความงมงายได้. เดียวนี้

มีการประพฤติปฏิบัติกระทำหลาย ๆ อย่าง ที่อ้างว่าเป็น พุทธศาสนา แต่แล้วมันเป็นความมงงาย; ไม่ต้องพูดให้มัน ระบุลงไปว่าจะไร มันกระทบกระเทือน คุณไปดูเอาเองก็แล้วกัน ในวงของศาสนา. กระทั่งในวงของโบสถ์นั่นเอง มันก็มีความ มงงาย, การเรียนในโรงเรียนปริยัติธรรมอะไร มันก็มีความมงงาย.

พ้นจากความมงงาย ก็เป็นชนวนสำหรับวิวาท อาศัย ศาสนาเป็นเครื่องมือการเมืองบ้าง อะไรบ้าง ก็เป็นชนวน วิวาท กระทั่งเขาเรียกว่าสงครามศาสนา; คุณเรียน ประวัติศาสตร์มาแล้ว ก็รู้ดีที่ไหน เมื่อไร ที่เรียกว่าสงครามศาสนา.

ทั้งหมดนี้ก็รวมเรียกว่า ใช้ธรรมศาสตร์ราฟิดเรื่อง ใช้ผิด ความหมายของคำว่าธรรมศาสตร์ ศาสตร์คือธรรมะสำหรับ จะตัดปัญหา ในเรื่องทางจิตทางวิญญาณ ที่สูงขึ้นไป.

คำ ๒-๓ คำนี้ลำบาก ก็เลยต้องบัญญัติกันขึ้นเฉพาะพูด กันไปก่อนเท่านั้น เช่นว่ามันเป็นเรื่องทางร่างกาย ก็ใช้คำว่า physical, ถ้าเป็นเรื่องทางจิตเขาใช้คำว่า mental, ถ้าเป็นเรื่อง สูงไปกว่านั้น ไม่รู้ว่าจะเรียกอะไร เรียกว่าเรื่องทางวิญญาณไปที่ ก่อน ตรงกับคำว่า spiritual.

โรงพยาบาลของพระพุทธเจ้า ใช้ธรรมศาสตร์รักษาโรคทางวิญญาน

ถ้าเป็นปัญหาทางร่างกาย ก็แก้ไขกันตามร่างกาย ในทางร่างกาย ที่ร่างกาย. ถ้าเป็นปัญหาทางจิต ก็ไปหาหมอโรคจิต แก้ไขในทางจิตเกี่ยวกับจิต.

แต่ถ้าเป็นโรคทางวิญญาน คือโง่งนี่ไปที่ไหน หรือเข้าใจ ผิดอะไรต่าง ๆ ก็ต้องไปหาอีกแห่งหนึ่ง ก็ไปหาพระพุทธเจ้า. พูดตรง ๆ ไปหาโรงพยาบาลของพระพุทธเจ้า ที่จะทำให้หาย จากความโลภ ความโกรธ ความหลง, นี้ธรรมศาสตร์โดยแท้จริง มันจะแก้ปัญหทางวิญญาน.

ถ้าทางกายกับทางจิตนี้ ไปหาหมอมืออยู่แยะแยะไป เป็นโรคจิตนี้ก็ไปโรงพยาบาลโรคจิต, เป็นโรคกายก็ไปโรงพยาบาลโรคกาย, ถ้าเป็นโรคทางวิญญานนี้ ต้องใช้ ธรรมศาสตร์ ทำให้หายโง่งหายหลง ให้ละกิเลสได้ในที่สุด; ชำระชะล้างมิฉชาติภูมิให้มันหมดไป แล้วสัมมาทิฐิมันก็เกิดขึ้น เป็นธรรมศาสตร์ แล้วมันจะแก้ปัญหต่าง ๆ ได้อย่างที่ได้กล่าว มาแล้ว ในตอนที่ว่าด้วยสัมมาทิฐิ.

ธรรมศาสตร์ามีในทุกศาสนา

ถ้าอย่างนี้ก็คือใช้ธรรมศาสตร์ถูกเรื่อง ไม่เสียที่ที่เกิดมาเป็นมนุษย์และพบพุทธศาสนา; แต่ถ้าใช้คำพูดอย่างนี้มันแคบไป เดียวผู้อื่นเขาจะว่า ก็ใช้คำว่าศาสนาไหนก็ได้ อย่าให้เสียที่ที่เกิดมาเป็นมนุษย์ แล้วก็ไม่มีศาสนาของตนๆ นี่หมายความว่าศาสนาไหนก็ได้ ถ้ามันเป็นหัวใจที่แท้จริงของศาสนานั้นๆ แล้ว มันจะแก้ไขกิเลสทั้งนั้น, มันต้องการจะชำระกิเลส แก้ปัญหาทางวิญญาณ หรือทาง spiritual นี้ทั้งนั้น.

ที่มุ่งหมายที่สุด ก็คือทำลายความเห็นแก่ตัว ซึ่งเป็นที่ตั้งของกิเลสทั้งหลาย, นี้เรียกว่า ธรรมศาสตร์มีในทุกศาสนา เพื่อจะทำลายตัวกูของกูนั้นก่อน, แล้วความโลภ ความโกรธ ความหลง มันก็มีไม่ได้.

เดี๋ยวนี้เราใช้ผิดเรื่อง ใช้เพื่อสร้างตัวกูของกูมาๆชนิดขึ้นมาใหม่ มันก็ไปเผชิญหน้ากัน เบียดเบียนกัน ข่ม่าพันกัน เรียกว่ามันใช้ผิดความหมายไปเสียหมด ธรรมศาสตร์ก็ไม่มี เมื่อใช้ผิด

มันก็ไม่มี.

โลกนี้กำลังไม่มีธรรมศาสตร์ มันมีแต่อาวุธที่ไม่เป็นธรรม ที่ใช้ประหัตประหารฆ่าฟันกันทั่วโลก. จะมีธรรมศาสตร์ก็ต้องเมื่อมีการปฏิบัติ อย่างถูกต้องตามธรรม, ปฏิบัติธรรมแล้วจึงจะมีธรรมศาสตร์ ถ้าไม่อย่างนั้นก็ไม่มีธรรมศาสตร์.

ถ้าไม่ใช้ให้เป็นประโยชน์แล้ว การมีนั้นก็เป็นมัน

ไม่มีธรรมศาสตร์แล้ว มีชีวิตก็ไม่ใช่ชีวิตเป็นต้น นี้ก็เรียกว่ามันเป็น*การมีที่เป็นหมัน*ได้เหมือนกัน เพราะไม่ได้ปฏิบัติถูกต้อง จึงเป็นการมีที่เป็นหมัน เหมือนกับที่เราซื้อหนังสือมาไว้เป็นตู้ๆ มันก็เป็น*การมีที่เป็นหมัน*. แต่เอาละยอมรับอย่างที่ว่า ว่าเอาไว้ขู่ผู้อื่น ยังได้ประโยชน์นิดหนึ่ง คือทำให้เขาคြံมให้เขากลับ นี่มันเป็นเจ้าดำหรับดำรา มันคงจะเก่ง. หรือว่ามีศาสตราจารย์เช่นปิ่นเป็นต้น เอามาแขวนไว้ข้างฝา นี่มันก็พอจะขู่โมยได้บ้าง ได้ประโยชน์นิดหนึ่ง แต่มันไม่น่าพอใจเลย.

เกี่ยวกับ*มีที่เป็นหมัน* บางทีมันก็ยังจะเลวร้ายยิ่งไปกว่า

นั้นเสียอีก, มีไว้ไม่จุใครได้ มันจะเป็นเสียอย่างนั้น คือมีอย่างที่ไม่มีการใช้ หรือใช้ไม่เป็น ก็ผิดหลักอย่างทีกล่าวมาแล้วข้างต้นว่าจะต้องใช้ให้ถูกต้อง โดยหลักเหตุ ผล ตน ประมาณ กาล บริษัท บุคคล. มีไว้อย่างไม่มีการใช้ก็เป็นหมัน หรือว่ามีการใช้แต่ใช้ผิดก็ยิ่งเป็นหมัน และยังเป็นอันตราย ใช้ไม่เป็นที่หมันอยู่แล้ว. ระวังให้ดี ไม่มีการใช้ก็เต็มทีมาก ถ้าใช้ไม่เป็นที่ อาจจะไปกว่านั้น คือมันจะเป็นอันตรายแก่ตัวผู้ใช้นั้นเอง เหมือนกับมีดหรืออาวุธ ถ้าใช้ไม่เป็นที่มันก็เป็นอันตรายแก่ตัวผู้ใช้ มันจะร้ายไปกว่าไม่ใช่เสียอีก.

วันนี้ผมคงไม่ได้พูดอะไรมาก พูดแต่แง่เดียวเท่านั้นแหละที่ว่าเกี่ยวกับว่า ถ้าจะเรียกว่ามี ก็ต้องหมายถึงการใช้ให้เป็นประโยชน์อยู่ในเวลานั้น จึงจะเรียกว่ามี นอกนั้นอย่าเรียกว่ามี. แม้ชีวิตนี้ จะเรียกว่ามีชีวิตสักที มันก็มีต่อเมื่อกำลังใช้ชีวิตนั้นให้เป็นประโยชน์, หรือจะมีของจำเป็นอื่น ๆ ก็เหมือนกัน จะมีปัจจัย ๔ มีอาหาร มีเครื่องนุ่งห่ม มีที่อยู่อาศัย มียาแก้โรคที่สำคัญแก่ชีวิต ถ้ามันไม่ใช่ก็เหมือนกับมันไม่มี. ฉะนั้นควรจะเรียกว่ามีต่อเมื่อมันกำลังใช้ให้เป็นประโยชน์อยู่.

นอกนั้นมันก็ต้องให้เป็นที่ มันใช้ทันแก่เวลา. นี่ขออย่า

อีกทีหนึ่งว่า จะไม่เป็นหมันก็ใช้ให้ทันแก่เวลา อารูที่มีไว้ถ้าใช้ไม่ทันแก่เวลา มันก็เป็นหมัน อารูส่วนตัวบุคคลก็ตาม จะอารูมากมายร้ายกาจของประเทศชาติก็ตาม ถ้าใช้ไม่ทันแก่เวลา มันก็เป็นหมันเหมือนกัน. หรือว่าใช้ไม่ชำนาญ ใช้อย่างไม่มีความชำนาญและว่องไว มันก็ไม่สำเร็จประโยชน์ คือว่าเป็นหมันได้. ผู้ที่มีอารู ไม่ชำนาญในการใช้อารูชนิดนั้น มันก็คือไม่มีความว่องไวทันแก่ศัตรู; นี้ศัตรูเขาก็ใช้อารูอย่างเดียวกันกับเรา นี้เราไม่ว่องไวเท่าเขา เราก็ตาย.

นี่อย่าทำเล่นกับกิเลส มันมีอะไรมาก มันไว มันไวกว่าสติสัมปชัญญะก็ได้ ต้องฝึกฝนสติสัมปชัญญะตามวิธีต่างๆ ให้มันว่องไวทันกัน, มันจึงจะทันกับความว่องไวของกิเลส. คือมันสะสมความเคยชินไว้มาก จนเรียกว่าอนุสัยบ้าง อาสวะบ้าง มันสะสมไว้มากความเคยชิน มันจึงไวมาก เราต้องมีความชำนาญและว่องไวในการใช้ธรรมศาสตร์ จึงจะเรียกว่ามีธรรมศาสตร์อันแท้จริง.

นี่สรุปความว่า ที่เรียกว่ามี ก็คือมีการใช้ให้สำเร็จประโยชน์ ไม่ใช่เพียงแต่มีสิ่งนั้นๆ ไว้เฉยๆ, จะสำเร็จประโยชน์ก็ต้องรู้จักใช้ให้ถูกต้อง ด้วยความชำนาญว่องไวพอดี ทันแก่กรณี

เวลา สถานที่ อะไรต่างๆ. ทั้งหมดนี้พระพุทธเจ้าท่านได้สรุป
รวมไว้ในคำๆ เดียวว่า การปฏิบัติธรรมที่สมควรแก่ธรรม.

การปฏิบัติธรรมเฉยๆ ไม่พอ เป็นคำนิยามที่ไม่พอและ
ไม่ถูก ต้องเป็นการปฏิบัติธรรมที่สมควรแก่ธรรม ให้สมควรแก่
ธรรม มันคือสมควรแก่เหตุการณ์ แก่เวลา แก่กรณี แก่
สถานที่ มันสมควรแก่ธรรม, แล้วก็สมควรแก่ความมุ่งหมาย
เช่นเราจะใช้ปืน มันก็ต้องให้สมควรแก่หน้าที่ของปืนอย่างนี้
สมควรแก่เวลา อย่างที่ว่ามาแล้ว. ในวันหลังเราจะพูดกัน ถึง
คำที่สำคัญคำนั้น คือคำว่า “ปฏิบัติธรรมสมควรแก่ธรรม” มัน
เป็นเรื่องที่ต้องพูดกันโดยละเอียด เฉพาะเรื่องนั้นอีกทีหนึ่ง.

ในวันนี้พอสมควรแก่เวลาแล้ว ขอยุติไว้เพียงเท่านี้
ก่อน.

รายนามผู้ร่วมบริจาคค่าพิมพ์

คุณกัญญา วรเนตร	5,012
นายแพทย์ปราโมทย์ เชาวศิลาปี	3,000
คุณหญิงสอาดจิตต์ วรสุนทรโรสถ	2,000
คุณสมศักดิ์ ศรีสำราญ และครอบครัว	2,000
คุณสว่าง อุณากุล	1,000
อาศรมอนุรักษย์โมกขธรรม	1,000
(คุณเลื่อน ลาภานันต์, คุณผดุง ลาภานันต์)	

รายชื่อหนังสือ ชุดหมุนล้อ

อันดับ	เรื่อง	พิมพ์ครั้งที่	อันดับ	เรื่อง	พิมพ์ครั้งที่	อันดับ	เรื่อง	พิมพ์ครั้งที่
๑	พระพุทธรูปค่ากลอน	๔	๓๓.	การหมดความเห็นแก่ตัว	๔๘	๑	เรื่องที่ดีจริง หรือควารู้	๑
๒	การศึกษาคืออะไร?	๑	๓๓.	คือเมตตา	๔๙	๑	อีกปัจจัยขาดในฐานะหัวใจ	๑
๓	การทำงานคืออะไร?	๑	๓๔.	ชีวิต คือเงินจริงห้ามมิใช่ตัวคน	๑	๑	แห่งพระพุทธรูปศาสนา	๑
๔	ทรัพย์สินสมบัติคืออะไร?	๑	๓๕.	อคติเมตตาตก	๒	๑	อคติเมตตา	๑
๕	สิ่งที่ดีที่สุดในมนุษย์	๑	๓๖.	อคติเมตตาประยุกต์	๒	๑	การถือเอาพระศาสนา	๑
๖	ปัญหาที่เกิดจากการศึกษาไม่สมบูรณ์แบบ	๑	๓๗.	อคติเมตตาใช้ทำอะไรได้บ้าง	๒	๑	๖๒. ถูกลอดของความถูกต้องคือ นิพพาน	๑
๗	ปารวณ และธรรมะในฐานะสิ่งที่ต้องศึกษา	๑	๓๘.	เด็กจะเป็นผู้สร้างโลกในอนาคต	๑	๑	๖๓. พระคุณของแม่	๑
๘	ชาติในปัจจุบันอุปบาท	๑	๓๙	ผู้มีอุปถัมภ์คนสติภาวนา	๑	๑	๖๔. ประมวลรูปแบบแห่งสากลพรหมจรรย์	๑
๙	ทางออกที่ ๓ แห่งยุคปัจจุบัน	๑	๔๐.	การใช้อุปถัมภ์คนสติให้เป็นประโยชน์ในบ้านเรือน	๒	๑	๖๕. การตกอยู่ใต้อานาจของระบบประสาท	๑
๑๐	การบวชคืออะไร?	๑	๔๑.	บทช่วยจำสำหรับเรื่องอคติเมตตา	๑	๑	๖๖. ดับไม่เหลือ	๑
๑๑	ศาสนาคืออะไร?	๑	๔๒.	อคติเมตตา กับ สันติภาพ	๑	๑	๖๗. มนุษย์ต่างสงครามกับพระธรรมหรือพระเจ้า	๑
๑๒	ตัวคนคืออะไร?	๑	๔๓	พระรัตนตรัยที่ท่านทั้งหลายยังไม่รู้จัก	๒	๑	๖๘. ปากบุญธรรมะสำหรับชาวบ้าน	๑
๑๓	อาณาปณัติภาวนา	๑	๔๔.	การพัฒนาชีวิตโดยพระไตรลักษณ์จัดเป็นอคติเมตตา	๑	๑	๖๙. เส้นบุญกุศล	๑
๑๔	ธรรมะในฐานะสิ่งที่ต้องศึกษา ทั้งชนิดมีตัวคนและไม่มีตัวคน	๑	๔๕.	ปฏิหาริย์แห่งอคติเมตตา	๑	๑	๗๐. ชีวิตคือการลงทุนเพื่อผลอันสูงสุด	๑
๑๕	คุณพระไม่ตาย	๑	๔๖.	สหายธรรมของอคติเมตตาและอคติเมตตาแก้ปัญหาของมนุษย์ยุคปรมาณู	๑	๑	๗๑. ธรรมศาสตร์ในขั้นที่จะสามารถช่วยโลกได้	๑
๑๖	คุณพระไม่ตายและเกิดมากทำไม?	๑	๔๗.	พระพุทธรูปที่ท่านยังไม่รู้จักและคุณคดียุคปรมาณู	๑	๑	๗๒. ความไม่เบียดเบียนเป็นสุข	๑
๑๗	ความรักดี	๑	๔๘.	การเห็นพระพุทธรูปพระองค์จริง และพระพุทธรูปอยู่ในทุกหนทุกแห่ง	๑	๑	๗๓. ธรรมศาสตร์ในการมีกิเลส	๑
๑๘	เกี่ยวกับสิ่งที่เรียกว่า "พระเจ้า"	๑	๔๙.	ชีวิตที่ไม่เสียชาติเกิด	๑	๑	๗๔. พุทธศาสตร์ไม่ได้สอนให้หยุดหรือคิดเพียงแค่ว่าสติ และ	๑
๑๙	ครูคือผู้ทำหน้าที่สร้างโลก	๑	๕๐.	หลักเกณฑ์ที่จะช่วยโลกให้รอดอยู่ได้	๑	๑	๗๕. อดทนอดกลั้นมนุษย์จะไปถึงได้คือความเป็นพระอรหันต์	๑
๒๐	การทำวัตรตามแบบโบราณ	๑	๕๑.	เลิกอายุแล้วมาอยู่กับอคติเมตตา	๒	๑	๗๖. ธรรมศาสตร์ช่วยโลกได้อย่างไร	๑
๒๑	ประมวลปรมัตถธรรมที่คนธรรมดาควรทราบ	๑	๕๒	ความไม่เห็นแก่ตัวและความสุขสามระดับ	๑	๑	๗๗. การทำลายฐานทัพของกิเลส	๑
๒๒	โลกอื่น	๑	๕๓	อารมณ์กตของการเลิกอายุ	๑	๑	๗๘. พระพุทธรูปพระองค์จริง คือพระธรรม - เห็นปฏิรูปอุปบาทคือ เห็นพระพุทธรูป	๑
๒๓	ความเกิดแห่งทุกข์ และความไม่เกิดแห่งทุกข์	๑	๕๔.	พระรัตนตรัยนั้นแหละคือตัวพุทธศาสนา	๑	๑	๗๙. ธรรมศาสตร์ในการปิดบทย	๑
๒๔	นิรารณ	๒	๕๕.	ชีวิตที่มีพื้นฐาน และสิ่งที่	๑	๑	๘๐. ธรรมศาสตร์ในการเปิดสวรรค์	๑
๒๕	วันครุ	๑	๕๖	เป็นพื้นฐานของชีวิต	๑	๑	๘๑. ศิลปะแห่งการใจเด็ดจากหัวใจพระธรรม	๑
๒๖	แผ่นดินทองคือสร้างด้วยแผ่นดินธรรม	๑	๕๗.	อริยสังขละอคติเมตตาตก	๑	๑	๘๒. อริยสังข	๑
๒๗	เมื่อพอใจในหน้าที่ ที่กำลังกระทำก็ มีสวรรค์ อยู่ ณ ที่นั่นเอง เมื่อไม่รู้จักตัวของ ก็ไม่รู้ว่าคนควรจะมีหน้าที่อะไร	๑	๕๘.	อคติเมตตาเท่าที่ควรจะรู้จักกันไว้บ้าง และอคติเมตตาช่วยได้ในทุกกรณี	๑	๑	๘๓. ความทุกข์	๑
๒๘	ความเป็นพระอรหันต์	๑	๕๙.	ชีวิตที่มีพื้นฐาน และสิ่งที่	๑	๑	๘๔. ธรรมศาสตร์มี เมื่อมีการปฏิบัติ	๑
๒๙	ธรรมะคุ้มครองโลก	๑	๖๐.	อริยสังขละอคติเมตตาตก	๑	๑		
๓๐	คุกของชีวิต กับ เส้นใต้ของคุก	๑	๖๑.	อคติเมตตาเท่าที่ควรจะรู้จัก	๑	๑		
๓๑	กระแสแห่งชีวิตเป็นสิ่งที่ต้องรู้จัก	๑	๖๒.	อริยสังขละอคติเมตตาตก	๑	๑		
๓๒	ถึงแรกที่จะต้องรู้จักนั้นคือความทุกข์	๑	๖๓.	อริยสังขละอคติเมตตาตก	๑	๑		

ธรรมศาสตร์ามี เมื่อมีการปฏิบัติ

- ธรรมศาสตร์ คือคำอธิบายเกี่ยวกับสิ่งที่เรียกว่าธรรม.
- ศาสตร์ ศาสตรา และศาสตราวุธ มีความสำคัญอยู่ที่คำว่า ตัด.
- ธรรมศาสตราจะมีเมื่อมีการใช้ ใช้ตัดปัญหาในทางจิตใจของมนุษย์.
- การใช้นั้น ต้องใช้เป็น ใช้ให้ดีที่สุด ใช้ให้สมควรแก่กรณี แก่เวลา แก่สถานที่ และแก่น้ำหนัก จึงจะได้ผลถึงที่สุด.
- สัปปริสธรรม 7 ประการ คือ เหตุ ผล ตน ประมาณ กาล บริษัถ บุคคล เป็น เครื่องช่วยในการใช้ให้สมควรและพอดี.
- การใช้ชีวิตให้สำเร็จประโยชน์ คือการมีชีวิต.
- ต้องรู้จักใช้ธรรมศาสตราเป็นกำปั้น ฟาดฟันกิเลส ฟาดฟันปัญหาที่เกิดขึ้นในชีวิต.
- การใช้ธรรมศาสตราผิดความหมาย กำลังเป็นโรคระบาดอยู่ทั่วไปในโลกนี้:-
- ใช้ชีวิตผิดความหมาย ทำให้เลวกว่าสัตว์,
- ใช้ธรรมะผิดความหมาย โดยใช้เป็นอาวุธประหัดประหารกัน แทนที่จะใช้เป็นแพ สำหรับข้ามฟาก ตามพระพุทธประสงค์,
- เอาความงมงายเป็นศาสนา,
- ใช้ศาสนาเป็นเครื่องมือทางการเมือง เป็นชนวนวิวาท กระทั่งเกิดสงครามศาสนา.
- ถ้าเป็นโรคทางวิญญาณ ต้องไปโรงพยาบาลของพระพุทธเจ้า ที่ใช้ธรรมศาสตรา เป็นยาฆ่ากิเลส.
- ธรรมศาสตร์มีในทุกศาสนา เพราะหัวใจของทุกศาสนาต้องการจะทำลายตัวกู ของกูด้วยกันทั้งนั้น.
- โลกกำลังไม่มีธรรมศาสตร์ มีแต่อาวุธที่ไม่เป็นธรรม ที่ใช้ประหัดประหารฆ่าฟัน กันทั้งโลก.
- ธรรมศาสตราจะมี เมื่อมีการปฏิบัติอย่างถูกต้องตามธรรม.
- ต้องมีความชำนาญและว่องไวในการใช้ธรรมศาสตรา จึงจะเรียกว่ามีธรรมศาสตรา อันแท้จริง.